

Deep learning alapú kozmológiai vöröseltolódás-becslés fotometriai képek alapján

Bolyai Szakszeminárium

Mocskonyi Mirkó György

Fizikus MSc. I.

2020. november 4.

Téma bemutatása

Problémafelvetés

- Csillagászati felmérések: galaxisok égi koordinátái
- Távolság meghatározása nehéz
- Kozmológiai modell: **kozmológiai vöröseltolódás** $\Rightarrow$ galaxis távolsága
- **Vöröseltolódás-becslés**

Vöröseltolódás

- Doppler-effektus (zaj)
- Táguló világegyetem
- Gravitációs potenciál (elhanyagolható)
- $z = \frac{\lambda_o - \lambda_e}{\lambda_e}$
- Kinematikai: $1 + z = \frac{\lambda_o}{\lambda_e} = \sqrt{\frac{1 + \frac{v}{c}}{1 - \frac{v}{c}}}$
- Tágulás: $1 + z = \frac{\lambda_o}{\lambda_e} = \frac{a(t_o)}{a(t_e)}$ (Lemaître)
- Távolodási sebesség: $v_r \Rightarrow$ Kozmológiai vöröseltolódás

Vöröseltolódás

- Edwin Hubble: $cz = H_0 \cdot D \Rightarrow$ csak kis z -kre
- Hubble-Lemaître-törvény: $v_r = H_0 \cdot D$
- Sebesség-vöröseltolódás-reláció: $v_r(z) = cH_0 \int_0^z \frac{dz'}{H(z')}; \left(H = \frac{\dot{a}}{a} \right)$

Vöröseltolódás-becslés

- Sloan Digital Sky Survey (SDSS): Data Release 12
- Galaxisok spektruma: fotometriai és spektroszkópai felvételek
- Spektroszkópia $\Rightarrow$ Vöröseltolódás; **Túlságosan időigényes**
- Fotometriai vöröseltolódás

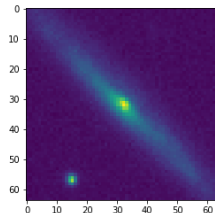
Fotometriai vöröseltolódás-becslés

Módszerek

- Színszűrők $\Rightarrow$ **Magnitúdók**
- Feltevés: hasonló magnitúdók $\Rightarrow$ hasonló vöröseltolódások
- Spektrális energiaeloszlás illesztése (SED-fitting):
  - Spektrum sablon: elméletből, vagy mérésekből
  - Nincs szükség spektroszkópai mintákra
- Gépi tanulás
  - Felügyelt tanuló algoritmusok
  - Spektroszkópai tanító halmaz szükséges
- Intergalaktikus por $\Rightarrow$ **Vörösödés**

Deep learning

- Színszűrők $\Rightarrow$ **Fotometriai képek**
- Részletesebb galaxismorfológia
- Konvolúciós Neurális Háló (CNN)

A konvolúciós hálókig

Neurális háló

- Mesterséges intelligencia $\Rightarrow$ Gépi tanulás
- $y = f(\text{objektum}, \mathbf{w})$; a $\mathbf{w}$ súlyok optimalizálása
- Mesterséges neurális hálók $\Rightarrow$ Mély tanulás (*deep learning*)

Metódus

- Interakciók, aktivációk
- Veszteségfüggvény $\Rightarrow$ minimalizálás
- *Backpropagation* $\Rightarrow$ gradiens optimalizáció
- Batch, epoch

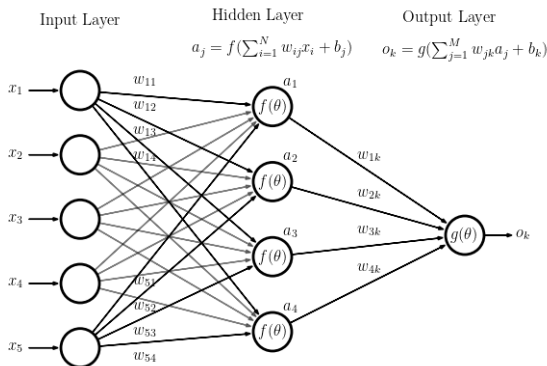

Figure: Teljesen kapcsolt neurális háló

A konvolúciós hálóig

Konvolúciós háló (CNN)

- Képek esetén környező pixelek számítanak $\Rightarrow$ kevesebb paraméter
- Filterek/kernelek $\Rightarrow$ konvolúció
- Stride, padding
- Összevonó réteg
- Paraméterek száma független a képek méretétől (magasság, szélesség)

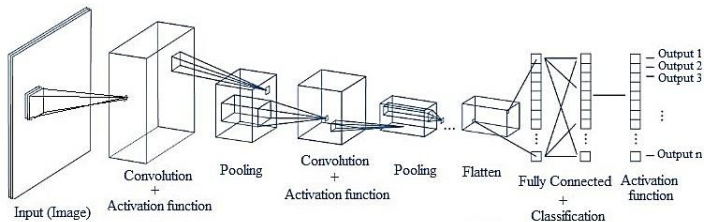

Figure: Tipikus tanítás CNN-nel

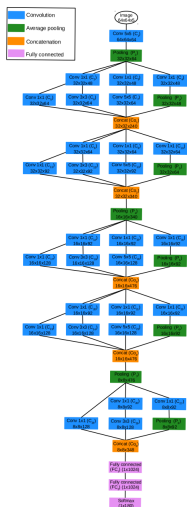
Adatok, modell

Adatok

- SDSS spektroszkópia $\Rightarrow z < 0.4$ tartományban jó lefedettség
- Main Galaxy Sample (SQL)
- 64×64 pixeles (u, g, r, i, z) képek $\Rightarrow$ **515 610 galaxis**
- Vörösödési értékek
- Képek augmentációja

Modell

- *Keras, TensorFlow 1.4.1.*
- Pasquet et al, 2019 (P19) $\Rightarrow$ **Inception Module CNN** $\rightarrow$ **Dense**
- **ADAM** optimizer, *Cross-Entropy* veszteségfüggvény
- 25 824 344 paraméter
- Bemenet: kép + vörösödés
- Kimenet: **PDF** (180 bin)

Aktivációk

- CNN aktiváció:

$$\text{PReLU}(x) = \begin{cases} x & \text{ha } x \geq 0 \\ \alpha x & \text{ha } x < 0. \end{cases}$$

- Kimenet aktiváció:

$$\text{softmax}(\mathbf{z})_i = \frac{e^{z_i}}{\sum_{j=1}^K e^{z_j}}$$

Veszteségfüggvény

- *sparse categorical cross-entropy*
- *Cross-Entropy*: $CE = - \sum_{i=1}^{180} z_{\text{true},i} \ln(z_{\text{pred},i})$

Optimalizáló

- Sztochasztikus gradiens ereszkedés $\Rightarrow$ Adam
- Változtatott paraméter: Tanulási ráta
- Batch méret: 64

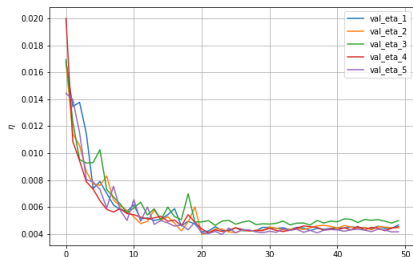
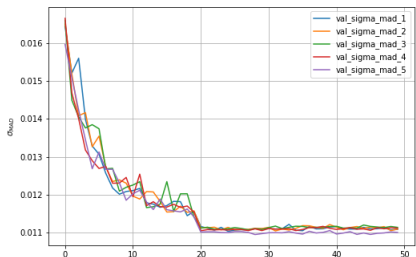
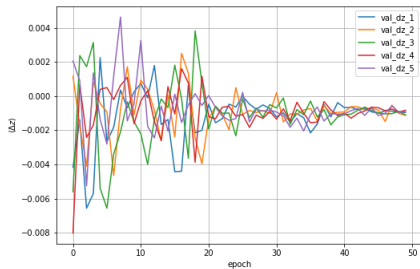
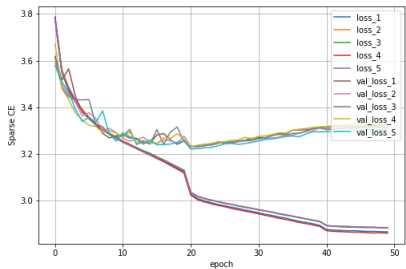
Metrikák

- $z_{phot} = \sum_{k=1}^{180} PDF(z_k)z_k$
- Reziduális: $\Delta z = \frac{z_{phot} - z_{spec}}{1 + z_{spec}}$
- $\langle \Delta z \rangle$
- $\sigma_{MAD} = 1.4826 \cdot \text{Median}(|\Delta z - \text{Median}(\Delta z)|)$
- *Outlier*-ek hányada (η [%]): $|\Delta z| > 0.05$

Futtatás

- ADAM tanulási ráta átállításával:
20 + 20 + 10 epoch
- *Cross-Validation*: 5 tanítás:
80%-20%
- Metrikák kiértékelése $\Rightarrow$ legjobb
súlyok kiválasztása
- Futtatások átlagolása
- 90 óra

Metrikák

Metrikák

- $z_{phot} = \sum_{k=1}^{180} PDF(z_k)z_k$
- Reziduális: $\Delta z = \frac{z_{phot} - z_{spec}}{1 + z_{spec}}$
- $\langle \Delta z \rangle$
- $\sigma_{MAD} = 1.4826 \cdot \text{Median}(|\Delta z - \text{Median}(\Delta z)|)$
- *Outlier*-ek hányada (η [%]): $|\Delta z| > 0.05$

Futtatás

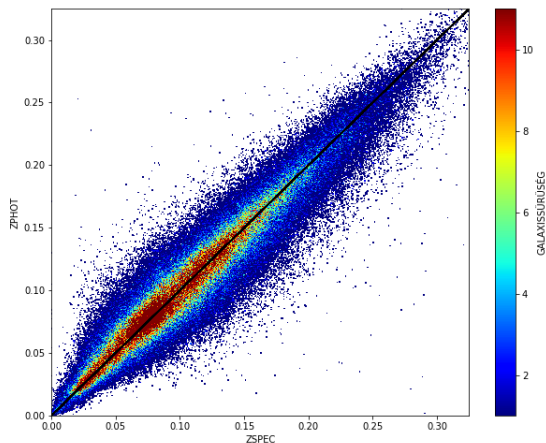
- ADAM tanulási ráta átállításával:
20 + 20 + 10 epoch
- 5 tanítás: 80%-20%
- Metrikák kiértékelése $\Rightarrow$ legjobb súlyok kiválasztása
- Futtatások átlagolása

Átlagolt metrikák

	CNN	P19	B16
$\langle \langle \Delta z \rangle \rangle$	0.00015	0.00010	0.00062
$\langle \sigma_{MAD} \rangle$	0.01116	0.00912	0.01350
$\langle \eta \rangle$ [%]	0.44	0.31	1.34

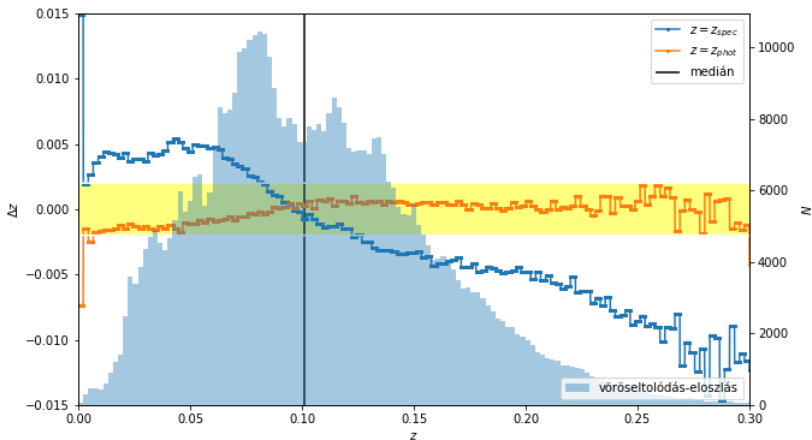
Fotometriai vöröseltolódások

A CNN becsült fotometriai vöröseltolódásainak összehasonlítása a spektroszkópai vöröseltolódásokkal

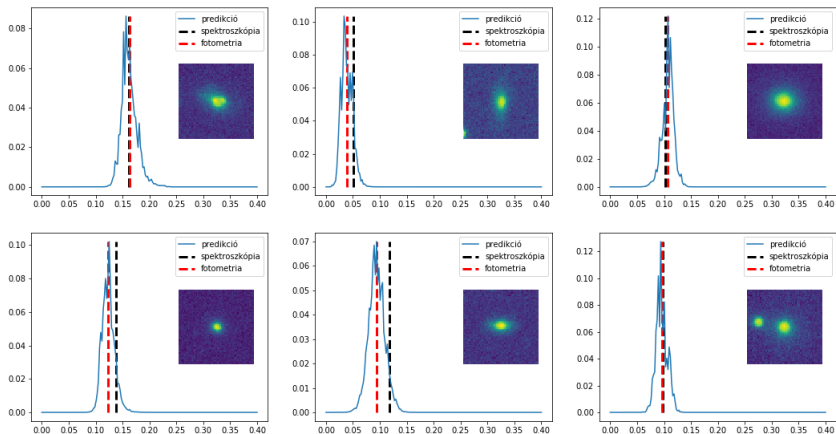
Fotometriai vöröseltolódások

A Δz eltérések a spektroszkópai, valamint a fotometriai vöröseltolódások függvényében $\Rightarrow$ *Euclid* misszióknak megfelelő pontosság

Fotometrikus vöröseltolódások

Becsült fotometriai vöröseltolódás-eloszlások és a hozzájuk tartozó fotometriai vöröseltolódások, a spektroszkópai vöröseltolódások, valamint a 64×64 pixeles fotók a megfelelő galaxisról

További elemzés

- Vörösödés értékek segítenek-e? $\Rightarrow \Delta z$ értékek
- Inklináció befolyásoló hatása $\Rightarrow$ **augmentáció**
- Zavaró jelenségek a képeken: szomszéd, változó méret, fényesség $\Rightarrow$ szomszéd segít

Kitekintés

- SWARP eljárás
- *ensemble learning*
- Képekből közvetlenül nem kinyerhető információk modellbe foglalása:
  - SDSS kamerahibák
  - Égi és galaktikus koordináták
  - Földi atmoszféra zavaró hatása
- Képekhez tartozó magnitúdók

Összefoglalás

- A teljesítmény megfelel az elvárásoknak, a különbségek megmagyarázhatóak
- *Euclid* misszió követelményeinek eleget tesz $\Rightarrow \Delta z < 0.002$
- Releváns információk kinyerhetőek a képekből
- Sikeres vöröseltolódás-becslés

Köszönöm a figyelmet!